Alexandru Nicolae

NOTĂ DE SINTAXĂ COMPARATĂ: PARAMETRUL [+ DEFINIT] ÎN SINTAXA GRUPULUI NOMINAL ROMÂNESC

"definiteness is a particularly difficult feature since the need for it, or not, in various languages is the source of some disagreement"
(*Kibort, Corbett, 2010: 2*)

1. INTRODUCERE[1]

În lucrarea de faţă, avem ca obiectiv discutarea relevanţei parametrului [+ definit] pentru sintaxa grupului nominal românesc. Ipoteza pe care o avansăm este că grupul nominal românesc manifestă parametrul [+ definit], ceea ce are consecinţe tipologice şi empirice.

Argumentaţia noastră porneşte, în particular, de la lucrările profesorului israelian Gabi Danon (2010; 2011) pe această temă[2], limbile avute în vedere de acesta fiind *ebraica* şi *araba*[3], şi este formulată în modelul de variaţie parametrică propus de profesorul englez Ian Roberts (vezi, mai recent, Roberts, 2012a; 2012b).

Observaţiile noastre sunt formulate în modelul teoretic al Gramaticii generative, etapa Programul Minimalist (Chomsky, 1995 şi lucrările ulterioare), evitând pe cât posibil formalizarea minimalistă din motive de spaţiu.

2. REMARCI ASUPRA PARAMETRIZĂRII

Perspectiva generală în care se plasează această lucrare este sintaxa comparată. Obiectivele sintaxei comparate nu constau în simpla comparaţie a limbilor,

[1] Această lucrare a fost prezentată la *Surrey Morphology Group* (Universitatea din Surrey) pe 20 martie 2013 la invitaţia Prof. Greville G. Corbett şi Dr. Antonio Fortin; ţin le să mulţumesc membrilor acestui grup de cercetare pentru observaţiile pertinente asupra primei versiuni a lucrării. Un cuvânt special de mulţumire îi adresez doamnei Alexandra Cornilescu, cu care am discutat de-a lungul timpului multe dintre problemele aprofundate în acest studiu. De asemenea, doresc să le mulţumesc domnului Adam Ledgeway (Cambridge) şi doamnelor Gabriela Pană Dindelegan, Camelia Stan şi Adina Dragomirescu (Bucureşti) pentru lectura versiunii finale a articolului şi pentru observaţiile dumnealor pertinente.

Studiul a fost realizat cu sprijinul financiar al proiectului POSDRU 107/1.5/S/80765 din cadrul Fondului social european, Programul operaţional sectorial dezvoltarea resurselor umane 2007–2013, axa prioritară 1, domeniu major de interventie 1.5.

[2] Vezi şi Guardino (2006), pentru o discuţie pe aceeaşi temă despre limba greacă.

[3] Vezi Ledgeway (2012b) pentru o discuţie asupra Ierarhiei Distribuţiei Determinării din perspectivă parametrică.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

ci, pe de o parte, în caracterizarea şi delimitarea *parametrilor* care stau la baza diferenţelor sintactice dintre limbi şi, pe de altă parte, în folosirea diferenţelor sintactice dintre limbi pentru a caracteriza *principiile* care stau la baza organizării sintactice a limbilor naturale (Kayne, 2005: 3). În principiu, metodologia sintaxei comparate nu impune o limită asupra numărului de limbi care pot fi comparate (Kayne, 2012).

2.1. Încă de la întemeierea lingvisticii ca disciplină ştiinţifică la începutul secolului al XIX-lea (Ionescu, 2001: 15), preocupările de comparaţie lingvistică au fost într-o formă sau alta în centrul de interes al disciplinei. Însă dacă *metoda comparativ-istorică* era (şi încă este în paradigmele tradiţionale) interesată de reconstrucţia unor limbi sau stadii de limbi anterioare şi de stabilirea originii comune a grupurilor de limbi prin cercetarea proprietăţilor morfofonologice ale acestora (Gallego, 2011: 523), Gramatica generativă s-a concentrat, încă de la apariţia sa, asupra studiului sintaxei şi, începând în special cu anii 1980, asupra variaţiei lingvistice în teoria *Principii şi Parametri*.

Din perspectiva parametrizării, principalul rezultat al Gramaticii generative din anii ’80 – etapă denumită *modelul Guvernării şi al Legării* – a fost realizarea unui model care surprinde atât caracterul stabil, invariabil al limbii naturale (*principiile*), cât şi punctele de variaţie din limba naturală (*parametrii*)[4]. În acest model, baza variaţiei parametrice se găseşte în *sintaxă*, iar parametrii sunt concepuţi ca având efecte de amploare, vizibile în limbi neînrudite (genealogic[5]) – o viziune „macroparametrică” aşadar. Acest tip de parametrizare se poate ilustra prin *Parametrul subiectului nul*, cunoscut şi sub denumirea de *Parametrul pro-drop* (propus în Chomsky, 1981 şi în Rizzi, 1982), sau prin *Parametrul polisintezei* (Baker, 1996). Cercetările din anii ’80 şi din prima decadă a anilor ’90 au scos la iveală însă un număr covârşitor de contraexemple pentru acest tip de parametrizare[6], fapt al cărui ultim efect a fost abandonarea viziunii *macroparametrice*

[4] “What we expect to find, then, is a highly structured theory of U[niversal] G[rammar] based on a number of fundamental principles that sharply restrict the class of attainable grammars and narrowly constrain their form, but with parameters that have to be fixed by experience” (Chomsky, 1981: 3–4).

[5] Formula „înrudire genealogică”, pleonastică, se foloseşte în opoziţie cu „înrudire tipologică”.

[6] De pildă, în cazul *Parametrului pro-drop*, existenţa subiectelor nule într-o limbă este legată de flexiunea bogată a verbului (vezi Rizzi, 1986: 520). Contraexemple imediate la această generalizare sunt germana şi islandeza, al căror sistem morfologic este relativ bogat, însă nu acceptă omisiunea subiectului. De pildă, în germană, flexiunea bogată caracterizează atât paradigmele simple (prezent, preterit etc.), cât şi pe cele analitice (perfect, mai-mult-ca-perfect, viitor etc.), însă nu acceptă subiecte nule, subiectele lexicale sau expletive (expletivul *es*) fiind obligatorii (mulţumesc prof. Marina Frânculescu pentru confirmarea datelor). Există o bine-cunoscută excepţie de la această generalizare în germană (Adam Ledgeway, comunicare personală): expletive nule (însă nu expletive lexicalizate, precum *es*) se găsesc în propoziţii principale V2 (cu verbul în poziţia a doua) unde un constituent diferit de subiect este topicalizat; a se compara: ***(Es) wird heute getanzt*** (EXPL AUX-PASS azi dansat) cu *Heute (*es) wird getanzt* (azi AUX-PASS *EXPL dansat), ambele propoziţii însemnând ‘se dansează astăzi’. Vezi, pentru detalii, Vikner (1995: cap. 6, 7).

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

şi reinterpretarea macroparametrilor ca efecte secundare de agregare (engl. *clustering effects*) a unor *microparametri* (Gallego, 2011: 533).

2.2. În etapa minimalistă a Gramaticii generative, problematica variației lingvistice parametrice a mers în două direcții (Baker, 2008), nu neapărat antagonice.

2.2.1. Prima şi cea mai răspândită metodă de investigare a variației sintactice este metoda *microparametrică*, inițiată şi dezvoltată de Richard S. Kayne. După cum remarcă şi Baker (2008: 351), această metodă se fundamentează pe aceleaşi principii conceptuale ca teoria clasică a parametrizării (vezi *supra*, 2.1), însă diferă prin aceea că (a) se apleacă asupra unor diferențe semnificative, însă cu o manifestare mai limitată şi (b) are în vedere compararea de limbi / dialecte foarte îndeaproape înrudite genealogic[7] (Kayne, 2012). Sursa variației parametrice o reprezintă proprietățile elementelor din lexicon[8], idee cunoscută sub numele de *Ipoteza Borer–Chomsky*, formulată explicit de Mark C. Baker (2008):

(1) *The Borer–Chomsky Conjecture* (Baker, 2008: 353)
All parameters of variation are attributable to differences in the features of particular items (e.g., the functional heads) in the lexicon.

2.2.2. O a doua metodă de investigare a parametrilor, mai puțin exploatată, este metoda *macroparametrică*. Există două viziuni asupra statutului macro-parametrilor.

Mark C. Baker, de pildă, susține că parametrii cei mai importanți se delimitează printr-o comparație majoră de limbi din familii diferite, iar sursa variației macroparametrice se plasează în componentul gramatical al limbii[9], nu în lexicon, astfel că Ipoteza Borer–Chomsky nu funcționează pentru delimitarea macropara-metrilor.

Cealaltă şcoală de gândire, fondată de Ian Roberts (v. Roberts 2012a, 2012b), are esențialmente o viziune microparametrică asupra macroparametrilor, parametrii distribuindu-se *ierarhic* în funcție de domeniul de manifestare al parametrului respectiv, macroparametrul fiind cel care închide respectiva ierarhie[10]. Concepuți astfel, macroparametrii Roberts au ca bază de variație Ipoteza Borer–Chomsky.

[7] Rațiunea care stă la baza comparării de idiomuri foarte apropiate este eliminarea „zgomotului", adică a elementelor care pot interfera cu studiul parametrului investigat. Ipoteza nulă este aşadar că cu cât idiomurile comparate sunt mai îndeaproape înrudite, cu atât există mai puține deosebiri între ele, iar astfel manifestarea unui (micro)parametru este mai bine delimitată şi controlată.

[8] Termenul *lexicon* este folosit cu sensul din tradiția generativă: lexiconul mental, intern fiecărui vorbitor nativ, conține „întreaga informație sintactică şi semantico-sintactică asupra categoriilor sintactice şi a formativelor lexicale" (DSL, s.v. *lexicon*). În acelaşi spirit, termenul *lexical* este deci folosit cu sensul de „proprietate a lexiconului".

[9] "[…] there can be variation in the grammar proper in addition to variation that can properly be attributed to the properties of particular lexical items" (Baker, 2008: 354).

[10] "Apparent macroparametric variation appears when a group of functional heads are specified for the same properties: for examples, if all heads implicated in determining word-order

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Pentru ilustrarea acestor viziuni privitoare la macroparametri, este necesar să comparăm tratarea unui parametru în fiecare paradigmă. Parametrul ales pentru discuție este *Parametrul (poziției) centrului*[11], care determină ordinea centru–complement, distingând limbi ca japoneza, care plasează centrul de grup la finalul grupului, complementul precedând centrul (de exemplu, obiect–verb), de limbi ca engleza, în care ordinea centru–complement se realizează în structura de suprafață a grupului sintactic (de exemplu, verb–obiect). În sistemul parametric Baker, proprietatea generală de linearizare (complement–centru *vs* centru–complement) se regăseşte în sintaxa limbii respective şi nu rezultă din generalizarea unei proprietăți de ordonare a complementului în raport cu centrul asupra tuturor centrelor de grup din limba respectivă, după cum rezultă din sistemul parametric Roberts.

Stadiul actual al cercetării variației parametrice nu permite formularea unei opțiuni explicite în favoarea unui sistem sau a celuilalt. În favoarea parametrizării Baker se poate argumenta că există o anume consistență globală a unui sistem gramatical, mai adâncă decât însumarea unor proprietăți microparametrice: "there seems to be a certain global unity to a head-final language as opposed to a head-initial language [...], which seems more pervasive than can be attributed to any particular lexical item, or even to a small class of lexical items" (Baker, 2008: 354)[12]. În acelaşi timp, nu există niciun impediment de ordin conceptual sau empiric care să contravină parametrizării Roberts. Dimpotrivă, construirea unei ierarhii parametrice pornind de la microparametri şi generalizând proprietățile microparametrice la toate nivelele de organizare oferă premisele unei analize sistematice şi motivate conceptual a tipurilor mixte, întrucât variația lingvistică se aşază pe un continuum, cu tipurile pure (centru–inițial / centru–final, de pildă) constituind cele două extreme. În plus, parametrii sunt implicați în fenomene de schimbare lingvistică: Ledgeway (2012a: cap. 5) arată explicit schimbările de funcționare în *Parametrul centrului* de la latină la limbile romanice. Astfel, din punct de vedere conceptual, este mai elegantă construirea macroparametrilor prin însumarea proprietăților microparametrice, continuumul rezultând în mod firesc din comportamentul microparametrilor (modelul Roberts), decât prin postularea unor macroparametri şi analizarea tipurilor mixte prin metode microparametrice (modelul Baker). În plus, sistemul de tip Roberts oferă premisele explicării (de fapt, derivării) ierarhiilor tipologice tradiționale (ierarhiile Comrie[13], de pildă), punând tipologia lingvistică clasică – subdomeniu empiric – pe o bază mai bine motivată ştiințific.

variation have the same word-order related property, the system is harmonically head-initial or head-final" (Roberts, 2012a: 321).

[11] The *Head Directionality Parameter* la Baker (2008) / The *Word-Order Parameter* la Roberts (2012a).

[12] Investigând constrângerea de linearizare *Final-over-Final Constraint* (FOFC), grupul de cercetare constituit din T. Biberauer, A. Holmberg, I. Roberts (Cambridge & New Castle) au ajuns, de asemenea, la concluzia că sistemele lingvistice unde parametrul *centru-final* este generalizat sunt mai stabile decât sistemele cu centru-inițial. Vezi, pentru detalii, Biberauer, Sheehan (ms.).

[13] Vezi Comrie (1989: cap. 4) pentru o discuție aprofundată a datelor.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

2.2.3. Discuția asupra ierarhiilor parametrice este uşor simplificată aici, însă este necesar să menționăm modul în care se alcătuiesc ierarhiile Roberts, pentru a înțelege mai bine problemele supuse analizei în cele ce urmează. Ierarhiile parametrice Roberts se construiesc plecând de la *nanoparametri* (unul sau câteva elemente lexicale prezintă proprietatea supusă variației – de exemplu, în română, proprietățile speciale de linearizare ale cliticului acuzativ de feminin singular *o*[14]), *microparametri* (o subclasă de centre prezintă proprietatea parametrizabilă), *mezoparametri* (toate centrele dintr-o clasă prezintă această proprietate; de exemplu toate centrele [+ V], [+ N] etc.), *macroparametri* (toate centrele prezintă proprietatea parametrizabilă).

2.3. În secțiunea următoare, vom discuta caracteristicile trăsăturii [+ definit] prin formularea tezei pe care o propunem, încadrarea trăsăturii [+ definit] într-o tipologie mai largă a trăsăturilor relevante pentru morfologie, sintaxă şi semantică, arătând că [+ definit] este o trăsătură *morfosintactică* în română şi justificând astfel propunerea de parametrizare, întrucât din perspectiva modelului de sintaxă comparată adoptat aici trăsăturile morfosintactice determină diferențe parametrice între limbi. Secțiunea **4** prezintă consecințele de ordin teoretic ale analizei propuse.

3. PARAMETRUL [+ DEFINIT]

În lucrarea din 2010, Gabi Danon porneşte de la două chestiuni empirice: sintaxa genitivului şi acordul în definitudine al adjectivului cu substantivul, ilustrate cu date din limba ebraică.

3.1. Danon porneşte de la structura genitivală semitică denumită *stare construită* (engl. *construct state*) şi arată că relația de adiacență dintre regent şi grupul genitival plus *manifestarea definitudinii* creează o relație de genitiv, constatând că, din perspectivă interlingvistică, există o relație specială între genitivele neprepoziționale şi trăsătura [+ definit]:

(2) *xulcat* *ha-yeled* *retuva* (ebraică, *apud* Danon, 2010: 143)
cămaşă DEF-băiat udă

Structura *stare construită* se pretează la mai multe interpretări (Danon, 2010: 153): atât regentul, cât şi dependentul genitival sunt interpretate ca definite *sau* doar dependentul genitival e interpretat ca definit (deşi articolul se prefixează la

[14] Un alt fenomen lingvistic care poate fi invocat în discuția nanoparametrilor este proprietatea verbului *a putea* de a-şi păstra complementarea infinitivală (Adam Ledgeway, comunicare personală) în *limba standard*. Din perspectivă dialectală, problema complementării infinitivale *vs* subjonctivale este mai complexă (vezi Vulpe, 2006 [1963]).

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

substantiv, după cum se observă în exemplul (2)) *sau* doar construcția în ansamblu e interpretată ca definită *sau*, în fine, trăsătura [+ definit] nu este interpretată deloc în sintagma genitivală respectivă. Astfel, trăsătura [+ definit], marcată o singură dată în sintagmă, ca prefix al regentului substantival, se distribuie din punct de vedere interpretativ diferit în sintagmă.

Celălalt fenomen discutat de Danon în vederea degajării statutului special al trăsăturii [+ definit] în ebraică este acordul în definitudine al adjectivelor atributive. În ebraică, în grupuri nominale definite, adjectivele atributive se acordă în mod obligatoriu în definitudine cu regentul substantival, acest tip de acord fiind de acelaşi tip ca acordul obişnuit în gen şi număr:

(3) ***he-****sefer* ****(ha-)****adom* *ne'elam* (ebraică, *apud* Danon, 2010: 145)
DEF-cartea DEF-roşie a dispărut
'Cartea roşie a dispărut'

Pentru a da seamă de distribuția specială a trăsăturii [+ definit], Danon (2010: 145) propune că substantivele şi adjectivele în ebraică prezintă în matricea lor lexicală *trăsătura* [+ *definit*] cu statutul de *trăsătură morfosintactică.* După Danon (2010: 149), disponibilitatea unei trăsături *morfosintactice* [+ definit] este un **parametru** care distinge limbi ca ebraica şi araba de limbi în care definitudinea este marcată prin articol (engleza, franceza etc.), însă trăsătura [+ definit] este de tip *morfosemantic*[15]. Implicația statutului distinct, *morfosintactic* vs *morfosemantic*, pe care o trăsătură îl poate avea priveşte fenomenele la care respectiva trăsătură poate participa. În mod concret, trăsăturile morfosintactice participă la fenomenele sintactice de acord şi guvernare[16] (Kibort, 2010: 80–81), spre deosebire de trăsăturile morfosemantice, care nu sunt active din punct de vedere sintactic. Ipoteza de lucru este deci următoarea:

(4) Trăsătura *morfosintactică* [+ definit] este prezentă încă de la începutul derivării sintactice în structura substantivului, fiind astfel activă pentru operațiuni de acord (şi de guvernare).

[15] Anna Kibort (2010) distinge între trăsături *morfosintactice* / *morfosemantice* / *morfologice*. Caracteristicile trăsăturilor morfosintactice sunt prezentate în text. Trăsăturile *morfosemantice* sunt trăsături care nu participă la fenomene de acord, însă au implicații semantice; de pildă, trăsăturile de timp codează o serie de distincții semantice relevante, însă nu sunt implicate în fenomene de acord. Trăsăturile *morfologice* sunt trăsături care nu participă la fenomene de acord; în plus, spre deosebire de trăsăturile morfosemantice, trăsăturile morfologice nu au implicații semantice; trăsăturile de clasă flexionară (de pildă, [conjugarea I]) sunt trăsături pur morfologice.

[16] În modelul sintactic curent (Chomsky, 1995 şi următoarele), operația *guvernare* nu mai este recunoscută (nu este considerată o operație sintactică primară), fiind derivată din c-comandă (comandă categorială) şi *acord*. Astfel, o definiție mai concretă a trăsăturii morfosintactice este aceea că participă la *acord* şi la c-comandă.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Cele două construcții de mai sus se pot explica din această perspectivă. Citirile diferite la care se pretează genitivul *stare construită* (2) rezultă din aceea că, în virtutea caracterului său morfosintactic, trăsătura [+ definit] poate fi interpretată la nivele de structură diferite (mai exact, de centre sintactice diferite). Acordul în definitudine al adjectivelor atributive (3) arată în mod explicit cum trăsătura [+ definit] se propagă de la un centru la altul prin fenomenul de acord.

3.2. ***Propunerea noastră*** concretă este că *limba română se înscrie, alături de arabă şi ebraică*[17], *în familia limbilor cu parametrul* [+ *definit*]. Astfel, substantivele şi adjectivele româneşti prezintă în matricea lor lexicală *trăsătura* [+ *definit*] cu statutul de *trăsătură morfosintactică*. Întrucât trăsătura [+ definit] este interpretabilă doar la nivelul substantivului, este firesc să considerăm că prezența trăsăturii [+ definit] la adjective reprezintă un fenomen de acord.

Vom reveni în secțiunile următoare cu o caracterizare mai precisă a trăsăturii [+ definit], plasând-o într-o tipologie a trăsăturilor şi în arhitectura structurii gramaticale a limbii. De asemenea, este necesar să precizăm poziția parametrului [+ definit] într-un model parametric (modelul Roberts), întrucât formularea lui Danon este destul de vagă din perspectiva rezultatelor recente despre parametrizare (secțiunea **4**). În fine, vom sugera şi motivele pentru care, în trecerea de la latină la română, româna a dobândit acest parametru special care o distinge de celelalte limbi romanice şi o apropie de limbi mai îndepărtate genealogic.

Pentru a susține parametrul propus mai sus, este necesar demonstrăm, în primul rând, că trăsătura [+ definit] aparține substantivului încă de la începutul derivației sintactice (secțiunea **3.3**) şi, în al doilea rând, că trăsătura [+ definit] este o trăsătură morfosintactică, fiind implicată într-o serie de fenomene de acord în definitudine (secțiunea **3.4**).

3.3. O comparație între româna veche[18] şi româna modernă privitoare la comportamentul grupurilor nominale cu articol hotărât oferă sprijin ideii că, în grupurile nominale definite, articolul este parte a substantivului, fiind proiectat odată cu substantivul.

Analizând exemplele din (5), se observă că în româna modernă este obligatoriu ca primul cuvânt din grupul nominal să prezinte un articol sufixal (5a,b) sau să fie un determinant definit liber (/ articol hotărât liber) el însuşi (5c):

(5) a. *băiatu**l***
b. *frumosu**l** băiat* b′. **frumos omu**l***[19]
c. ***cei** doi băieți* c′. **doi băieți**i***

[17] Un alt grup de limbi care e posibil să se înscrie în această familie parametrică sunt limbile scandinave. Încă din 1879, Hasdeu remarcase o serie de asemănări între română şi acest grup de limbi.

[18] Periodizarea din Gheție (1975: 86−87).

[19] Negramatical în structuri cu intonație obişnuită. În structuri exclamative, *Frumos omul!*, în care avem a face cu o copulă elidată, structura este gramaticală.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Analizând grupul nominal ca grup al determinantului (engl. *determiner phrase* – DP) (analiză general acceptată de la Abney, 1987 şi Longobardi, 1994), sintagma nominală cuprinde un nivel funcțional, reprezentat de Determinant (D) şi un nivel lexical, reprezentat de proiecția substantivului (N). Proiecția NP (engl. *noun phrase*) se asociază cu un conținut predicativ (după cum arată exemplele în care D nu se proiectează – *El este* ***student***), iar proiecția D cu proprietățile argumentale ale sintagmei nominale (Longobardi, 2001) şi cu trăsătura [± definit]. Proiecția D este realizată, de obicei, printr-un determinant sau printr-un demonstrativ care ocupă poziția de specificator al sintagmei DP. O reprezentare minimală a grupului nominal conceput astfel este (6):

(6) $[_{DP}\ [_{DemP(Spec)}\ Dem]\ D\ [_{NP}\ N]]$

Interpretând exemplele din (5) prin prisma structurii propuse în (6), se observă că româna modernă impune o condiție strictă de localitate asupra realizării trăsăturii [+ definit]: elementul conferind definitudine trebuie să ocupe prima poziție a sintagmei nominale. Elementele specificate ca [– N(ominal)], de exemplu adverbele de grad (7a) sau adjective defective (7b), care sunt invariabile, pot preceda articolul definit:

(7) a. *foarte frumosu**l** băiat*
b. *ditamai băiatu**l***

Rezultă că, din punct de vedere distribuțional, articolul hotărât se poate sufixa pe prima bază specificată [+ N] din sintagma nominală. În condițiile în care primul termen este specificat ca [+ Q] (cuantificațional), sufixarea articolului este blocată (8a); interpretarea definită a sintagmei este asigurată prin intermediul articolului hotărât liber (8b):

(8) a. **doi**i** băieți*
b. ***cei** doi băieți*

Constrângerea de localitate evocată mai sus *nu este universală*. În primul rând, există limbi în care articolul hotărât nu ocupă prima poziție a sintagmei nominale, relația de „acord” între centrul D şi articolul definit realizându-se în condiții non-locale, i.e. există elemente specificate [+ N] (adjective) care pot preceda substantivul definit:

(9) *gamli* *maður-**inn*** (islandeză, *apud* Stroh-Wollin, 2009: 4)
bătrân om-DEF
'bătrânul om'

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

În al doilea rând, româna veche nu respectă constrângerea de localitate care caracterizează româna modernă. Există mai multe tipare care arată că relația dintre substantivul definit şi poziția D nu este locală. Contrastul dintre exemplele atestate din (10), în care un adjectiv nedefinit sau un alt grup complex precedă un substantiv definit în structuri în care o interpretare de predicație inversată (tipul *frumos băiatul!*) se exclude, şi negramaticalitatea exemplului din (5b´) este grăitor[20]:

(10) a. *ca* [*iubiți fraților**lor** noştri*] (DÎR, XVIII, *Scrisoare*, *Târgovişte, 5 septembrie [1599], p. 113)
b. *cu* [*cinstită carte**a** mării tale*] (DÎR, CVI*, *Mărturie*, Piatra, 12 martie 1596, p. 198)
c. *să nu se înece* [*a toate țările ani**i** trecuți*](Ureche, *Letopisețul*, p. 57)
d. *în* [*vrăjmaşi colți**i** crocodilului*] *aflându-se* (Cantemir, *Istoria ieroglifică*)
e. *făcută de* [*cinstiți părinți**i** ei*] (*Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 63)
f. *den* [*rea chiverniseal**a** domnilor*] (R. Popescu, p. 65)
g. *numai cu* [*rea minte**a** lui*] *le făcea* (R. Greceanu, p. 116)

De asemenea, există structuri în care un cuantificator precedă un substantiv definit. În româna modernă, în aceste structuri se inserează articolul hotărât liber (5c) pentru a satisface condiția de localitate; a se observa exemplele atestate din (11) în opoziție cu negramaticalitatea exemplului (5c´):

(11) a. *arătarea* [*a dooa venire**ei** lui*] (Coresi, CC_2, p. 536)
b. *însă* [*câte trei morți**i***] *nu sunt închipuiri* (Ivireanul, *Didahii*, p. 142)
c. [*Al şaptele mărturisitoriu**l***] *iaste Ioan Botezătoriul* (Coresi, *Tetraevanghelul*, 226r)
d. *zece cuvinte**le** sale* (*Texte mahăcene*, *apud* Hasdeu, 1879 [1984: 443])

Toate structurile din exemplele (10) şi (11) coexistă în limba veche cu structuri care respectă constrângerea de localitate a românei moderne (12). Grupul nominal românesc prezenta astfel o gramatică mai liberă[21] (vezi şi Stan, 2008 în

[20] Pentru o analiză completă a acestui fenomen în româna veche, vezi Cornilescu, Nicolae (2011a), unde este explicată şi legătura dintre sufixarea articolului pe un substantiv, precedat de un adjectiv nehotărât, şi genitivul / posesivul care apare după substantivul definit.

[21] O altă posibilitate (sugerată de prof. Adam Ledgeway) de a interpreta structurile din limba veche în care un adjectiv nearticulat precedă substantivul sufixat cu articolul hotărât este că aceste situații se păstrau în limba veche doar în scris, aparținând unei gramatici (diamezice) diferite, limba vorbită preferând probabil structurile din româna modernă. În Cornilescu, Nicolae (2011a) am arătat statistic că, în majoritatea covârşitoare a cazurilor, atunci când structura [adjectiv + substantiv] este urmată de un constituent genitival, articolul se realizează pe substantiv (vezi şi nota anterioară). Este, deci, posibil ca structurile cu acord non-local să nu fie doar un manierism livresc, ci să reflecte o condiție de economie a reprezentării: întrucât limba veche admite şi opțiunea verificării trăsăturii D în condiții non-locale, este mai „economic" ca articolul să se păstreze pe substantiv pentru a legitima un genitiv / posesiv (*mare mil**a** **ta***) decât să se facă recurs la un mijloc analitic de legitimare a genitivului / posesivului, în condiții de neadiacență la articolul hotărât, şi anume, inserția mărcii posesiv-genitivale *al* (*mare**a** milă **a** **ta***).

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

acest sens), motiv care a dus la restrângerea tiparelor în trecerea la româna modernă, întrucât gramaticile mai libere generează mai multe ambiguități[22, 23].

(12) a. *au fârşit* [*mănăstire**a** mare*] (Costin, *Letopiseţul*, p. 75)
b. *sfinte**le** moştii a marelui mucenic Ioan Novii* (Ureche, *Letopiseţul*, p. 69)
c. *din* [*veche**a** şi rânced**a** pizmăluire*] (Cantemir, *Istoria*)

Relevanța comparației românei vechi cu româna modernă. Prezența tiparelor în care substantivul articulat nu ocupă prima poziție a sintagmei nominale, fiind precedat de adjective sau de alți constituenți, verifică *prima componentă* a ipotezei parametrice propuse în secțiunea **3.2**, şi anume că *trăsătura* [+ *definit*] *este prezentă, încă de la începutul derivației, în structura lexicală a substantivelor*, comportându-se ca *o marcă de flexiune* a substantivului. În următoarea secțiune, vom arăta că trăsătura [+ definit] se comportă şi ca o *marcă de acord*.

3.4. Al doilea element necesar pentru validarea propunerii din secțiunea **3.2** constă în a arăta că trăsătura [+ definit] este o trăsătură *morfosintactică* pentru că participă la fenomene de acord. Avem în vedere în această secțiune două fenomene gramaticale, construcțiile polidefinite[24] în româna veche şi modernă (**3.4.1**) şi structurile genitivale (**3.4.2**)[25].

3.4.1. Construcțiile polidefinite[26] sunt construcții în care trăsătura [+ definit] se realizează de două sau mai multe ori în structura grupului nominal. În *The Grammar of Romanian* (capitolul 5, secțiunea 3.1.5, *Polydefinite structures*) am

[22] În trecerea către o gramatică mai restrictivă a acționat *Principiul Submulțimii* (engl. *The Subset Principle*): o gramatică care permite două analize/interpretări sintactice simultane ale aceluiaşi material lingvistic este o gramatică *liberă*; tendința limbii naturale este să aibă o *gramatică cât mai restrictivă*, întrucât gramaticile (mai) libere generează ambiguități. Principiul Submulțimii se aplică în achiziția limbii şi, indirect, în schimbarea diacronică, deoarece orice teorie de schimbare a limbii este implicit o teorie de învățare a limbii materne: "the Subset Principle might also lie behind the phenomenon of 'restriction of function', whereby in one system a given operation applies more freely than in another" (Roberts, 2007: 260).

[23] Într-o comunicare prezentată la Universitatea din Oxford pe 10 mai 2012 (*On the diachronic syntax of the Romanian nominal phrase: the rise of the determiner **cel***), am avansat ideea că articolul hotărât liber *cel* (5c) s-a gramaticalizat în română din pricina schimbărilor de localitate (restrângere) din gramatica grupului nominal românesc.

[24] Termenii consacrați în literatura străină pentru sintagma „construcție polidefinită" sunt *determiner spreading structures* sau *polydefinite structures* (vezi Alexiadou, Wilder, 1998; Lekakou, Szendrői, 2007; Cinque, 2010).

[25] Prezența articolului hotărât la cuantificatorii adjectivali (indefiniți) *unu**l*** şi *altu**l***, care rezultă din pronominalizarea unei elipse nominale (Alexandru Nicolae, în *The Grammar of Romanian*, cap. V, secț. 3.7), arată, de asemenea, că trăsătura [+definit] este o trăsătură de acord, preluată de la substantivul definit elidat. Elipsa nominală presupune ştergerea unui substantiv definit, întrucât componenta obligatorie a oricărei elipse este anafora, iar în grupul nominal anafora se manifestă ca definitudine (vezi Cornilescu, Nicolae 2012). *Un* şi *alt*, spre deosebire de alți cuantificatori, au capacitatea de a prelua articolul definit al substantivului elidat din pricina categorizării lor adjectivale.

[26] Vezi şi Stan (2013) pentru o perspectivă diacronică asupra construcțiilor polidefinite.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

sugerat că limba română prezintă două tipuri diferite de construcţii polidefinite: (a) construcţii în care se manifestă fenomenul de *acord în definitudine* (articolul hotărât se realizează de mai multe ori în limitele aceleiaşi sintagme nominale) şi (b) *construcţii dublu definite* în care trăsătura [+ definit] se realizează de două ori prin intermediul a *doi determinanţi* diferiţi din proiecţia extinsă a substantivului, determinanţi asociaţi cu funcţiuni sintactice şi interpretări semantice diferite. Dacă în cazul construcţiilor de tip (a), realizarea multiplă a trăsăturii [+ definit] este un fenomen de acord gramatical fără relevanţă semantică, în construcţiile dublu definite (tipul (b)) cei doi determinanţi sunt asociaţi cu funcţiuni sintactice şi interpretări semantice diferite. Cel mai reprezentativ tipar dublu definit este construcţia cu articol adjectival/demonstrativ, care, după Hasdeu (1879 [1984: 433]), „prezintă, în diferitele sale manifestaţiuni, una dintre particularităţile cele mai caracteristice, cele mai răspândite, cele mai înrădăcinate ale limbei noastre”: *omu**l** cel bun*[27]. Întrucât este necesară o discuţie mai detaliată a sintaxei grupului nominal, din limitări de spaţiu nu ne vom opri în această notă la construcţiile dublu definite, ci, ne vom limita la a remarca faptul că în limbile care nu prezintă parametrul [+ definit] nu apar nici construcţii dublu definite de tipul *omul cel bun*[28,29].

Prin urmare, vom trece în revistă construcţiile în care se manifestă fenomenul de acord în definitudine (tipul (a)). Deşi reprezintă esenţialmente acelaşi fenomen morfosintactic, acordul în definitudine se manifestă diferit în româna veche şi în româna modernă.

3.4.1.1. Fenomenul de acord în definitudine este studiat pe larg pentru limba română veche de Blanca Croitor (2008), din al cărei articol am extras următoarele date şi idei ca fiind relevante pentru discuţia noastră.

După cum s-a remarcat în secţiunea **3.4**, în limba veche, relaţia dintre articolul sufixat pe un substantiv şi centrul sintagmei (proiecţia D) nu se supunea unor constrângeri de localitate foarte stricte. Astfel, pe lângă adjective care puteau prelua trăsătura [+ definit] a substantivului ca efect al unui fenomen de acord (12b), verificarea trăsăturii [+ definit] în centrul D fiind *locală*, existau şi cazuri în care adjectivul prenominal nu prelua articolul (10), verificarea trăsăturii [+ definit] fiind *non-locală*.

[27] Vezi Cornilescu (1992), Tasmowski-De Ryck (1994), Vasilescu (2009), Cornilescu, Nicolae (2012) pentru sintaxa şi interpretarea structurilor dublu definite cu *cel*.

[28] Analizând determinantul *cel* în toate ipostazele sale dintr-o perspectivă comparată (mai ales romanică), Vasilescu (2009: 272–273) arată că, în structura *omul cel bun*, *cel* „nu are corespondent”.

[29] Este remarcabilă asemănarea cu limbile scandinave, care, după cum sugeram într-o notă anterioară, ar putea fi considerate limbi în care parametrul [+ definit] se manifestă. Pe lângă existenţa articolului definit sufixal în toate varietăţile scandinave (Stroh-Wollin, 2009), în norvegiană şi suedeză există un corespondent perfect al construcţiei dublu definite *omul cel bun*, singura diferenţă fiind de ordine a cuvintelor (în limbile scandinave, substantivul articulat ocupă poziţia finală a grupului nominal):

(i) a. ***den*** *gule* *skjort**a*** (norvegiană, *apud* Julien, 2003)
CEA galbenă cămaşă–DEF
b. *den gamle* *mann**en*** (suedeză, *apud* Stroh-Wollin, 2009)
CEL bătrân om–DEF

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Întrucât adjectivul este specificat din punct de vedere categorial ca [+ N][30], iar trăsătura [+ definit] se verifică în centrul D, aşteptarea firească este că adjectivele care precedă numele vor prelua articolul definit, după cum se întâmplă atât în româna modernă (cf. (5b)), cât şi în româna veche (12b). Româna veche prezintă însă o situaţie mult mai spectaculoasă (acordul în definitudine), în care toate elementele [+ N] preiau articolul hotărât. Există mai multe tipare de acest fel: (a) adjectiv articulat (/adjective articulate coordonate) + substantiv articulat (13); (b) adjectiv articulat + adjectiv articulat (necoordonate, ci supraordonate) + substantiv articulat (14); (c) substantiv articulat + adjectiv articulat (15). Cel mai răspândit (cf. Croitor 2008), după cum era de aşteptat, este tiparul (a) (exemplele (13)), întrucât este firesc ca trăsătura [+ definit], proiectată pe substantiv, să tindă la a atinge centrul D pentru a asigura un proces de verificare locală (după cum s-a remarcat mai sus, schimbarea majoră din grupul nominal românesc a constat în restrângerea localităţii, astfel că propensiunea articolului hotărât către prima poziţie a sintagmei este firească). Exemplul (14) (singura atestare, datorată Blancăi Croitor) ilustrează aceeaşi idee. Exemplele din (15), mai rare, arată că este posibil ca acordul să se propage şi la dreapta, dinspre substantivul articulat înspre adjectivele postnominale; acest tipar confirmă caracterul de element de acord al trăsăturii [+ definit].

(13) a. *la luminatu**l** craiu**l** leşescu* (DÎR, XVIII, *Scrisoare*, *Târgovişte, 5 septembrie [1599], p. 113)
b. *cumplit**a** domni**a** lui Aaron vodă* (Costin, *Letopiseţul*, p. 44)
c. *fericitu**l** răposatu**l** Costandin Cantacuzino* (*Letopiseţul Cantacuzinesc*, p. 60)
d. *Iar* [*vrăjmaşu**l** diavolu**l***] *nu putu răbda* (*Letopiseţul Cantacuzinesc*, p. 42)
e. *începătura istoriii vieţii* [*luminatu**lui** şi preacreştinu**lui** domnu**lui** Ţării Româneşti*] (Radu Greceanu, p. 98)

(14) *moaştile a* [***sfinte**i **preopodobne**i **Parascheve**i*] (Costin, *Letopiseţul*, p. 109)

(15) a. *iar* [*diavolu**l** neiubitoru**l** de neamul omenesc*] (*Letopiseţul Cantacuzinesc*, p. 39)
b. *cetăţi**i** mar**ei** şi frumoas**ei** în Spania* (Cantacuzino, *apud* Croitor 2008)

Un tipar de acord în definitudine nediscutat de B. Croitor (2008) este acela în care, pe lângă substantivul şi adjectivul care poartă articolul hotărât, este prezent şi un adjectiv demonstrativ. După cum se poate observa din exemple, fenomenul se petrece atât atunci când sintagma polidefinită are formă de nominativ–acuzativ (16), cât şi atunci când aceasta poartă morfologie de genitiv–dativ (17):

(16) *locu**l** cela strimtu**l*** (DÎR, I, *Scrisoarea lui Neacşu*, *Câmpulung, Argeş, c. 1521, p. 95)
*pizm**a** ceaia reao**a** să o spargemŭ* (Coresi, CC_2, p. 54)
*în lumin**a** ceaia mare**a** a înţeleptului* (Coresi, CC_2, p. 57)

[30] Teoria standard (Chomsky, 1970) este că adjectivele sunt specificate categorial ca [+ N, + V]; vezi Baker (2003, cap. 4) pentru o altă viziune asupra compoziţiei categoriale a adjectivului.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

(17) *acolo e scădeare şi scumpeate* [*bunătăți**lor** celora bune**le***] *şi* [*lucrători**lor** celora buni**lor***] (Coresi, CC_2, p. 16)
*al rrebdarie**ei** ceiia lungi**ei*** (CV: 67r, *apud* Stan, 2013)

Relevanța acordului în definitudine din româna veche. Comportamentul articolului definit în limba veche confirmă statutul de trăsătură morfosintactică a trăsăturii [+ definit], întrucât participă la fenomene de acord. În plus, contextele (a) (exemplele din (13)) verifică ideea că trăsătura [+ definit] este specificată lexical pe substantiv, iar realizarea sa pe adjectiv (propensiunea către limita stângă a sintagmei) rezultă din restrângerea condițiilor de localitate asupra verificării în centrul funcțional D.

Este firesc să presupunem că structura modernă [adjectiv + articol – substantiv] (*frumosu**l** băiat*) s-a gramaticalizat sub acțiunea Principiului de Economie a Reprezentării[31], care determină preferința pentru structurile care nu conțin elemente superflue. Astfel, deşi trăsătura [+ definit] se interpretează la nivelul substantivului, în virtutea Principiului Endocentricității grupului sintactic, este suficientă o singură realizare a acesteia în prima poziție [+ N] a sintagmei, pentru a asigura condiția de localitate pentru verificarea în centrul D. În concluzie, deşi realizarea multiplă de elemente nu este efectiv blocată de Economia Reprezentării, chintesența acestui principiu este că structurile de acest gen nu sunt preferabile.

3.4.1.2. Şi în româna modernă apar structuri cu acord în definitudine, însă dintre tiparele prezente în limba veche, s-au păstrat doar acelea în care este prezent şi un determinant demonstrativ (cf. (16)–(17)). Fenomenul a fost remarcat de Iordan (1956).

(18) a. *bietu**l** băiatu**l** ăla*
b. *săra**c**a fat**a** aia*
(19) a. *muncitoru**l** ăla vrednicu**l***
b. *fat**a** aia mic**a***

Relevanța acordului în definitudine din româna modernă. Fără a intra în detaliile derivării sintactice a celor două structuri de mai sus, remarcăm că, pe de o parte, apariția adjectivului *biet*, care este obligatoriu prenominal (**om biet*), sau a adjectivului *sărac* cu o lectură specială în acest context, disponibilă doar când adjectivul este antepus numelui (lectura intensională, afectivă, care se opune lecturii descriptive, disponibilă când *sărac* este postnominal) şi că, pe de altă parte, apariția în al doilea tipar a unor adjective care pot fi atât prenominale, cât şi postnominale sunt indicații că, în structura de bază, în ambele tipare adjectivul care poartă marca de definitudine este *prenominal*. Această caracteristică distribuțională confirmă ideea că propensiunea trăsăturii [+ definit] se face de la dreapta la stânga,

[31] "[Economy of representation]: just as there can be no superfluous steps in derivations, so there can be superfluous symbols in representations" (Chomsky, 1995: 151).

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

adică de la substantiv înspre adjectivul prenominal. Realizarea articolului definit şi pe substantiv apare din necesitatea de a satisface trăsătura de selecţie a demonstrativului postnominal, şi anume apariţia la dreapta unui articol definit (**om acesta*).

3.4.2. Al doilea argument în sprijinul ideii că articolul hotărât (deci, implicit, trăsătura [+ definit]) participă la fenomene de acord vine din zona construcţiilor genitivale româneşti.

Din perspectivă comparată, relaţia dintre un grup nominal în genitiv şi regent poate fi stabilită în două moduri: prin intermediul flexiunii (20) sau prin intermediul unei prepoziţii funcţionale, lipsită de sens lexical (21) (Koptjevskaja-Tamm, 2005):

(20) *pater* *famili-as* (latină)
tată(NOM) familie-GEN
(21) a. *les roues* ***de*** *la voiture* (franceză)
DEF roţi DE DEF maşină
b. *cartea* ***a*** *doi copii* (română)

În româna modernă, genitivul introdus de prepoziţia *a* (19b) apare în structuri în care primul termen al grupului nominal genitival este un cuantificator invariabil (vezi Cornilescu, Nicolae, 2011b, pentru argumente că structurile introduse prin *a* sunt constituenţi genitivali). Genitivul flexionar românesc ridică însă probleme deosebite de încadrare, întrucât, în condiţii de neadiacenţă cu articolul hotărât, este introdus prin marca posesiv-genitivală *al* (cf. GBLR, 2010 pentru terminologie): a se observa exemplul (22a) în contradistincţie cu (22b), unde adiacenţa cu articolul hotărât face de prisos folosirea mărcii *al*. Cel puţin din perspectivă istorică, marca *al* are o natură prepoziţională, ipoteza cu cei mai mulţi adepţi fiind aceea că *al* provine dintr-o structură de tipul *ad* + *illei*[32], adică din sufixarea articolului hotărât pe prepoziţia *a*. Astfel, ceea ce pare la prima vedere o structură cu marcare flexionară a genitivului (22b) este de fapt o structură în care marca *al* se elidează (22b´):

(22) a. *un caiet al unei colege*
b. *caietul unei colege*
b´. *caietul ~~al~~ unei colege*

Rezultă aşadar că genitivul „flexionar" românesc este de fapt un tip mixt, care foloseşte atât marcare sintetică (flexiunea de genitiv), cât şi mijloace prepoziţionale (marca *al*). Două argumente se pot aduce în sprijinul ideii că marca *al* este un element nul, prezent în structura grupului genitival chiar şi atunci când nu se realizează fonologic. În primul rând, marca *al* se realizează dacă ordinea lineară substantiv-articol – genitiv este întreruptă de un modificator al regentului substantival (23), deşi regentul este [+ definit]:

[32] Între susţinătorii acestei ipoteze se numără: Densusianu (1961); Sala (2006); Rosetti (1926, 1968); Vasiliu, Ruxăndoiu (1986). Vezi Giurgea (2012) pentru o opinie diferită.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

(23) *caietu**l** de matematică **al** copilului*

În al doilea rând, româna veche oferă dovezi grăitoare pentru ideea că marca *al* provine din sufixarea articolului hotărât pe prepoziția funcțională *a*, întrucât în textele cele mai vechi există numeroase exemple în care *a* invariabil[33] precedă un genitiv flexionar (marcat prin desinență + articol (24a) / formă genitivală propriu-zisă (24b) sau prin mărci libere, pentru numele proprii sau elemente pronominale (24c)), alături de exemple în care grupul genitival precedat de *a* invariabil nu poartă flexiune specifică (25):

(24) a. *urdzirea **a lumiei*** (PH, 12^{r}/17)
*to<i>agul **a destoiniciei tale*** (PH, 63^{v}/20–21)
b. *cântați numelui **a lui*** (PH, 53^{v}/14–15)
*a izbăvi de la moarte sufletul **a lor*** (PH, 27^{r}/23–24)
c. *pre cuvântul **a** **lui** **tău** izbăveaşte-me* (PH, 109r/26–109v/1)
*voiu spunre lucrul **a lu Dumnedzeu*** (PH, 101^{v}/9–10)

(25) *răssipele **a mare case*** (Costin, *Letopisețul*, p. 169)
*în adâncul **a toate felurile** de nevoi* (SA, *apud* Pană Dindelegan, 2008)
*Şi boierimea **a doo țări** nuntiră 3 săptămâni* (Neculce, *Letopisețul*, 120, *apud* Pană Dindelegan, 2008)

Exemple precum cele din (26), aduse în discuție de Gabriela Pană Dindelegan (2013), pot fi luate drept argumente, pe de o parte, pentru ideea naturii prepoziționale a mărcii *a* şi, pe de altă parte, pentru ideea că articolul hotărât este generat odată cu substantivul, fiind astfel o marcă flexionară a substantivului (v. secțiunea **3.3**). În aceste sintagme mixte, cu marcare dublă a relației genitivale, sintetică (desinențială) şi analitică (prepozițională), rolul prepoziției *a* este de a introduce un grup nominal genitival marcat desinențial, însă a cărui poziție inițială este ocupată de cuantificatorul *tot*, care nu are proprietățile morfologice necesare pentru a prelua articolul hotărât şi flexiunea genitivală[34]:

(26) *după obiceaiul **a tot pământului*** (PO, 54, *apud* Pană Dindelegan, 2013)

[33] Deşi *al* variabil este generalizat în româna modernă standard, forme invariabile apar în majoritatea subdialectelor românești, cu excepția celui sudic. Situația era diferită în limba română veche (vezi Camelia Stan, *The syntactic case-marking*, în *The Grammar of Romanian*, cap. V, secț. 5.1.3.2.2, pentru detalii).

[34] *Tot* oscila, probabil, între un comportament adverbial şi un comportament nominal, după cum o dovedeşte şi următorul exemplu din aceeaşi sursă (PO, *apud* Pană Dindelegan, 2013) în care *tot* este invariabil, având formă de masculin-neutru singular, deşi precedă un substantiv plural: *şi domniți pre pasările ceriului şi **a tot fierilor** ce se leagănă spre pământ* (PO, 20). În schimb, la alți autori, *tot* poate purta mărcile de flexiune genitivală: *voievodul **toatei** Ghermanii (adecă Țării Nemțeşti)* (*Istoria*, 199/79^{v}, *apud* Pană Dindelegan, 2013); *în clevetirea **a toatei** lumi* (Antim, *Predici*, 300/27, *apud* Pană Dindelegan, 2013).

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

şi Sim, cine-i frate lui Iafet, şi tatăl ***a toţi ficiorilor*** *lui Eber* (PO, 37, *apud* Pană Dindelegan, 2013)
De voi să fie frică şi tremur ***a toată jigăniilor*** *şi* ***a toate pasărilor*** *ceriului* (PO, 34, *apud* Pană Dindelegan, 2013)

Relevanţa structurii interne a mărcii al. Ceea ce este de reţinut din această scurtă discuţie este că în structura compozită a mărcii *al* este prezent şi **articolul hotărât** (vezi Cornilescu, Nicolae, 2009). Altfel spus, trăsătura [+ definit] a regentului se realizează şi pe marca de genitiv (formele *al, a, ai, ale* se acordă, prin articolul definit din componenţa lor, cu regentul genitivului), ceea ce arată că *trăsătura* [+ *definit*] *este* ***implicată în operaţiuni de acord*** *în grupul nominal*[35].

4. CONCLUZII: NATURA TRĂSĂTURII [+ DEFINIT] ŞI POZIŢIA PARAMETRULUI CORESPUNZĂTOR ÎN IERARHIA PARAMETRICĂ

Principalul rezultat la care am ajuns în discuţia din secţiunea anterioară este că în grupul nominal românesc se manifestă parametrul [+ definit]: substantivul românesc are opţiunea de a fi specificat lexical cu articolul hotărât (ceea ce se întâmplă în grupurile nominale definite), iar articolul hotărât poate funcţiona ca o marcă de acord în grupul nominal asupra tuturor elementelor specificate [+ N], în condiţii de localitate foarte precise (propagare de la dreapta la stânga, din domeniul lexical în domeniul funcţional al proiecţiei Determinant).

După cum am remarcat în secţiunea anterioară, caracterizarea parametrului [+ definit] pe care o face Gabi Danon (2010) este destul de vagă. Pentru a plasa în mod corect trăsătura [+ definit] în arhitectura structurii gramaticale a limbii române, este necesar să mai facem o serie de comentarii privitoare la natura acestei trăsături, la cauzele care au dus în română la gramaticalizarea acestei trăsături în acest mod şi, în fine, să comentăm poziţia pe care o ocupă parametrul [+ definit] în ierarhiile Roberts (vezi secţiunea **2.2.3**).

4.1. În secţiunea anterioară am insistat mai ales asupra nivelului lingvistic la care este activă trăsătura [+ definit] în limba română şi am arătat că, în virtutea participării sale la fenomene de acord, această trăsătură este de tip *morfosintactic* (în contradistincţie cu trăsăturile *morfosemantice*[36] şi *morfologice*). După cum arată Gabi Danon, există două viziuni posibile asupra naturii trăsăturii morfosintactice

[35] Un argument colateral pentru importanţa trăsăturii [+ definit] în sintaxa genitivului îl constituie şi faptul că toate prepoziţiile şi locuţiunile care introduc un grup în genitiv **încorporează articolul hotărât**: *dedesubtul, împotriva, înaintea, înapoia, în faţa, în jurul, în afara* etc., indiferent de originea lor – unele conţin substantive (*în* + *potriva*, *în faţa*), altele se bazează pe compuneri succesive cu o bază adverbială (*de* + *de* + *subt* < lat. *subtus* (adv.)) (pentru etimologii, v. DA/DLR).

[36] N.B.: În limbi care nu este activ parametrul [+ definit], trăsătura [+ definit] este de natură morfosemantică.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

[+ definit]: fie avem a face cu o trăsătură bivalentă [definit], care este valorizată pozitiv ([+ definit]) sau negativ ([– definit]), fie avem a face cu o trăsătură [+ definit] monovalentă/privativă. O trăsătură privativă nu are alte particularități în afară de caracterul ei distinct de alte trăsături (Adger, Svenonius, 2011: 31). Aplicând acest raționament pentru trăsătura [+ definit], opoziția rezultantă este următoarea: o limbă fie prezintă trăsătura morfosintactică [+ definit], fie nu prezintă această trăsătură. Considerăm, la fel ca Danon (2010), că cea de a doua soluție este mai potrivită pentru caracterizarea trăsăturii morfosintactice [+ definit]; astfel, evităm atribuirea unei trăsături morfosintactice [– definit] substantivelor formal indefinite, dar care primesc o interpretare definită (de exemplu, în limbi fără articol).

4.2. Cel mai probabil, cauza care a dus la opțiunea parametrică [+ definit], care distinge româna de celelalte limbi romanice şi o apropie de limbi mai îndepărtate genealogic, rezidă în *caracterul afixal* al articolului definit, dobândit în procesul gramaticalizării din demonstrativul latinesc *ille*. De asemenea, analiza noastră prezice că şi alte limbi care au articol afixal (cum sunt unele dintre limbile balcanice şi unele varietăți scandinave) prezintă opțiunea parametrică [+ definit]. Spațiul limitat nu ne permite să susținem cu argumente ideea că articolul hotărât românesc este un sufix gramatical, însă această idee este bine susținută cu argumente empirice şi teoretice în bibliografia relevantă a problemei (Lombard, 1974: 192; Halpern, 1992; Giusti, 1998, Ortmann, Popescu, 2000; Dobrovie-Sorin, Giurgea, 2006; Nicolae, 2012). Cercetători din mai multe şcoli de gândire sunt de acord asupra faptului că afixele sunt parte a cuvintelor pe care se afixează:

(27) "inflectional forms of the word are created by morphosyntactic feature specification, rather than just added as separate morphemes".
(Faarlund, 2009: 623, urmându-i pe Stump, 2001 şi Corbett, 2006)

Cu referire la articolul hotărât românesc, Giuliana Giusti (1998: 61) exprimă explicit această idee:

(28) "The enclitic article in Rumanian has reached the apex of grammaticalization and is now part of the word internal morphology of nouns and adjectives".

Aceste intuiții trebuie corelate cu cercetările recente asupra locului elementelor de flexiune în arhitectura gramaticii. Conform Annei Kibort (2010: 69), flexiunea şi deci, implicit, afixarea este o proprietate de lexicon:

(29) "the 'rule' that determines which elements have to realize particular inflections is found in the ***lexicon*** in the form of a generalization over the relevant part of speech or a subclass within a part of speech".

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

În concluzie, posibilitatea sufixării articolului hotărât românesc pe o bază substantivală sau adjectivală, adică pe o bază specificată [+ N], este o proprietate de lexicon în limba română şi în alte limbi, cum sunt ebraica, araba sau limbile scandinave.

4.3. În ceea ce priveşte plasarea în ierarhia parametrică de tip Roberts (vezi secţiunea **2.2.3**), din expunerea de mai sus rezultă că *parametrul* [+ *definit*] *este un mezoparametru*: *toate centrele specificate ca* [+ *N*] *din limba română au posibilitatea de a încorpora afixul definit*.

Propunerea noastră urmează spiritul parametrizării de tip Roberts, nu litera ei[37]. Din perspectiva programului propus de profesorul Roberts, mezoparametrii sunt acei parametri care afectează un clasă definibilă de elemente ***funcţionale***, (de exemplu C(omplementizator), T(imp), *v*(erbalitate), D(eterminant)), care dispun de aceeaşi trăsătură (de pildă, trăsătura de ordonare a centru–complement *vs* complement–centru). Propunerea noastră din această lucrare este că toate elementele specificate categorial [+ N], adică elementele ***lexicale*** substantiv şi adjectiv, sunt specificate cu opţiunea parametrică [+ definit]. Există o serie de soluţii pentru a armoniza propunerea noastră cu parametrizarea Roberts, însă depăşesc limitele cercetării de faţă.

Pe de altă parte, analiza propusă în această lucrare are şi avantajul de a susţine în mod explicit *Ipoteza Borer-Chomsky*, care reduce variaţia parametrică sintactică la proprietăţile de lexicon ale unei limbi date. Componentul sintactic al gramaticii este astfel invariabil, derivarea sintactică desfăşurându-se pe baza materialului oferit de componentul lexical al gramaticii.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

Abney, 1987 = Steven Paul Abney, *The English Noun Phrase in its Sentential Aspect*, teză de doctorat, Massachusetts Institute of Technology, 1987.

Adger, Svenonius, 2011 = David Adger, Peter Svenonius, *Features in minimalist syntax*, în vol. *The Oxford Handbook of Linguistic Minimalism*, ed. de Cedric Boeckx. Oxford, Oxford University Press, p. 27–51.

Alexiadou, Wilder, 1998 = Artemis Alexiadou, Chris Wilder, *Adjectival modification and multiple determiners*, în vol. *Possessors, Predicates and Movement in the Determiner Phrase*, ed. de Artemis Alexiadou, Chris Wilder, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, p. 303–332.

Baker, 1996 = Mark C. Baker, *The Polysynthesis Parameter*, New York, Oxford University Press.

Baker, 2003 = Mark C. Baker, *Lexical Categories. Verbs, nouns, and adjectives*, Cambridge, Cambridge University Press.

Baker, 2008 = Mark C. Baker, *The Macroparameter in a microparametric world*, în vol. *The Limits of Syntactic Variation*, ed. de Theresa Biberauer, Amsterdam, John Benjamins, p. 351–373.

[37] Mulţumim prof. Adam Ledgeway pentru că ne-a atras atenţia asupra acestei disonanţe şi pentru sugestia de a marca explicit diferenţa dintre propunerea noastră şi modelul parametric Roberts.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Biberauer, Sheehan (ms.) = Theresa Biberauer, Michelle Sheehan, *Theoretical approaches to disharmonic word order*, manuscris, Universitatea din Cambridge [http://ling.auf.net/lingbuzz/001471; consultat 17.02.2013].

Cinque, 2010 = Guglielmo Cinque, *The Syntax of Adjectives*, Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.

Chomsky, 1970 = Noam Chomsky, *Remarks on nominalization*, în vol. *Readings in English Transformational Grammar*, ed. de R. Jacobs and P. Rosenbaum. Waltham, Mass.: Ginn, p. 184–221.

Chomsky, 1981 = Noam Chomsky, *Lectures on Government and Binding*. *The Pisa Lectures*, Dordrecht, Foris.

Chomsky, 1995 = Noam Chomsky, *The Minimalist Program*, Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.

Comrie, 1989 = Bernard Comrie, *Language Universals and Linguistic Typology*, second edition, Oxford, Basil Blackwell.

Corbett, 2006 = Greville G. Corbett, *Agreement*, Cambridge, Cambridge University Press.

Cornilescu, 1992 = *Remarks on the Determiner System of Rumanian*, în *Probus*, 4, 3, p. 189–260.

Cornilescu, Nicolae, 2009 = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *Evoluţia articolului hotărât şi genitivul în româna veche*, în vol. *Limba română: teme actuale*, ed. Rodica Zafiu, Gabriela Stoica, Mihaela Constantinescu. Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 647–667.

Cornilescu, Nicolae, 2011a = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *On the syntax of Romanian definite phrases: changes in the patterns of definiteness checking*, în vol. *The Noun Phrase in Romance and Germanic. Structure, Variation and Change*, ed. de Petra Sleeman, Harry Perridon, Amsterdam, John Benjamins, p. 193–221.

Cornilescu, Nicolae, 2011b = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *Romanian Possessives: Adjectives or Pronouns? A comparative perspective*, în vol. *Studii de lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Angela Bidu-Vrănceanu*, ed. de Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Alice Toma, Rodica Zafiu. Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 111−43.

Cornilescu, Nicolae, 2012 = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *Nominal ellipsis as definiteness and anaphoricity*, în *Lingua*, 122, 10, p. 1070–1111.

Croitor, 2008 = Blanca Croitor, 2008, *Aspecte privind acordul în determinare în limba română veche*, în vol. *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, coord. de Gabriela Pană Dindelegan. Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 213–218.

DA / DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*. (1913–1948). Bucureşti, Socec, Universul, Monitorul Oficial; (1965–2010), serie nouă. Bucureşti, Editura Academiei Române.

Danon, 2010 = Gabi Danon, *The definiteness feature at the syntax-semantics interface*, în vol. *Features. Perspectives on a Key Notion in Linguistics*, ed. de Anna Kibort, Greville G. Corbett. Oxford, Oxford University Press, p. 144–165.

Danon, 2011 = Gabi Danon, *Agreement and DP-Internal Feature Distribution*, în *Syntax*, 14, 4, p. 297–317.

Densusianu, 1961 = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Dobrovie-Sorin, Giurgea, 2006 = Carmen Dobrovie-Sorin, Ion Giurgea, 2006, *The suffixation of definite articles in Balkan languages*, în *Revue roumaine de linguistique*, 51, p. 73−104.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

DSL = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Nemira & Co., 2005.

Faarlund 2009 = Jan Terje Faarlund, *On the history of definiteness marking in Scandinavian*, în *Journal of Linguistics*, 45, p. 617−639.

Gallego, 2011 = Ángel J. Gallego, *Parameters*, în vol. *The Oxford Handbook of Linguistic Minimalism*, ed. de Cedric Boeckx. Oxford, Oxford University Press, p. 523–550.

GBLR, 2010 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

Gheție, 1975 = Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Giurgea, 2012 = Ion Giurgea, *The origin of the Romanian "possessive-genitival" article and the development of the demonstrative system*, în *Revue roumaine de linguistique*, LVII, 1, p. 35–65.

Giusti, 1998 = Giuliana Giusti, *The rise of a functional category. From Latin ILLE to Romance article and personal pronoun*, în *University of Venice Working Papers in Linguistics*, 8, 2, p. 53–71.

Guardiano, 2006 = Cristina Guardiano, *The diachronical evolution of the Greek article: parametric hypotheses*, în vol. *Proceedings of the Second International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistics Theory (Mytilene, Greece, 30 September – 3 October 2004)*, ed. de M. Janse, B. Joseph and A. Ralli. Patras, Universitatea din Patras, p. 99–114, 2006.

Halpern, 1992 = Aaron Halpern, *The Balkan definite article and pseudo-second position*, în *Proceedings of the Eighteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, ed. de L. Buszard-Welcher, L. Wee, W. Weigel. Berkeley Linguistics Society, Berkeley, p. 338–349.

Hasdeu, 1879[1984] = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *O pagină din sintaxa româno-albaneză. Reduplicarea şi triplicarea articolului hotărât*, în *Cuvente din bătrâni*, vol. II, 1879, ediție îngrijită şi note de Gh. Mihăilă. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1984, p. 432–481.

Ionescu, 2001 = Emil Ionescu, *Manual de lingvistică generală*, ediția a III-a, Bucureşti, Bic All.

Iordan, 1956 = Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Ministerului Învățământului.

Julien, 2005 = Marit Julien, *Nominal phrases from a Scandinavian perspective*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.

Kayne, 2005 = Richard S. Kayne, *Some notes on comparative syntax, with special reference to English and French*, în vol. *The Oxford Handbook of Comparative Syntax*, ed. de Guglielmo Cinque, Richard S. Kayne. Oxford, Oxford University Press, p. 3–69.

Kayne, 2012 = Richard S. Kayne, *Comparative syntax*, în *Lingua*, sub tipar (http://dx.doi.org/10.1016/j.lingua.2012.10.008)

Kibort, 2010 = Anna Kibort, *Towards a typology of grammatical features*, în vol. *Features. Perspectives on a Key Notion in Linguistics*, ed. de Anna Kibort, Greville G. Corbett. Oxford, Oxford University Press, p. 64–106.

Kibort, Corbett, 2010 = Anna Kibort, Greville G. Corbett, *Introduction*, în vol. *Features. Perspectives on a Key Notion in Linguistics*, ed. de Anna Kibort, Greville G. Corbett. Oxford, Oxford University Press, p. 1–13.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Koptjevskaya-Tamm, 2005 = Maria Koptjevskaya-Tamm, ***Maria's ring of gold**: Adnominal possession and non-anchoring relations in European languages*, în vol. *Possessives and Beyond: Semantics and Syntax*, ed. de K. Ji-Young, B. H. Partee, Y. A. Lander. University of Massachusetts Occasional Papers: Amherst, p. 155–181.

Ledgeway, 2012a = Adam Ledgeway, *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford, Oxford University Press.

Ledgeway, 2012b = Adam Ledgeway, *Greek and Romance in Southern Italy. Interpreting Language Convergence and Divergence in terms of Parameter Hierarchies*, comunicare prezentată la SyntaxLab, Universitatea din Cambridge, 23 octombrie 2012.

Lekakou, Szendrői, 2007 = Marika Lekakou, Kriszta Szendrői, *Eliding the noun in close apposition, or Greek polydefinites revisited*, în *UCL Working Papers in Linguistics*, 19, p. 129−154.

Lombard, 1974 = Alf Lombard, *La langue roumaine. Une preséntation*, Klincksieck, Paris.

Longobardi, 1994 = Giuseppe Longobardi, *Reference and proper names: A theory of N-movement in syntax and logical form*, în *Linguistic Inquiry*, 25, 4, p. 609–665.

Longobardi, 2001 = Giuseppe Longobardi, *The structure of DPs: some principles, parameters and problems*, în vol. *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*, ed. de. M. Baltin, C. Collins. Blackwell, p. 562−603.

Nicolae, 2012 = Alexandru Nicolae, *Gramaticalizarea articolului hotărât. Noi rezultate*, în *Limbă şi literatură*, 1–2, p. 7–19.

Ortmann, Popescu, 2000 = Albert Ortmann, Alexandra Popescu, *Romanian definite articles are not clitics*, în vol. *Clitics in Phonology, Morphology and Syntax*, ed. de Birgit Gerlach, Janet Grijzenhout. Amsterdam, John Benjamins, p. 295–324.

Pană Dindelegan, 2008 = Gabriela Pană Dindelegan, *Tipuri de gramaticalizare. Pe marginea utilizărilor gramaticalizate ale prepoziţiilor **de** şi **la***, în vol. *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, coord. de Gabriela Pană Dindelegan. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, p. 227–239.

Pană Dindelegan, 2013 = Gabriela Pană Dindelegan, *Flexiunea cazuală – între analitic şi sintetic. Cardinale şi cuantificatori non-numerici în româna veche*, în *Limba română,* sub tipar.

Rizzi, 1982 = Luigi Rizzi, *Issues in Italian Syntax*, Dordrecht, Foris.

Rizzi, 1986 = Luigi Rizzi, *Null objects in Italian and the theory of pro*, în *Linguistic Inquiry*, 17, 3, p. 501–557.

Roberts, 2007 = Ian Roberts, *Diachronic Syntax*, Cambridge, Cambridge University Press.

Roberts, 2012a = Ian Roberts, *Macroparameters and minimalism. A programme for comparative research*, în vol. *Parameter Theory & Linguistic Change*, ed. de Charlotte Galves, Sonia Cyrino, Ruth Lopes, Filomena Sandalo, Juanito Avelar. Oxford, Oxford University Press, p. 320–335.

Roberts, 2012b = Ian Roberts, *Some remarks on parameter hierarchies*, conferinţă plenară ţinută la Colocviul cu tema *Limba română. Variaţie sincronică, variaţie diacronică*, Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti, 14–15 decembrie 2012.

Rosetti, 1926 = Al. Rosetti, *Introducere* la *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du débue du XVIIe siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*, Bucureşti, Arhivele Grafice Socec.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

Rosetti, 1968 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura pentru Literatură.
Sala, 2006 = Marius Sala, *De la latină la română*, ediția a II-a revăzută, Bucureşti, Univers Enciclopedic.
Stan, 2008 = Camelia Stan, *Grupul nominal românesc (aspecte diacronice)*, în vol. *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, coord. de Gabriela Pană Dindelegan. Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 239−243.
Stan, 2013 = Camelia Stan, *Sulla sintassi dei sintagmi nominali con piu` determinanti nel rumeno*', în *Actes du XXVI e Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes. Valencia 2010*. Berlin / New York: De Gruyter (sub tipar).
Stroh-Wollin, 2009 = Ulla Stroh-Wollin, *On the development of definite markers in Scandinavian*, în *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 83, 1–25.
Stump, 2001 = Gregory T. Stump, *Inflectional Morphology: A Theory of Paradigm Structure*, Cambridge, Cambridge University Press.
Tasmowski-De Ryck, 1994 = Liliane Tasmowski-De Ryck, *Câteva observații privind folosirea articolului definit şi a articolului adjectival*, în *Limbă şi literatură*, 2, p. 14−19.
The Grammar of Romanian = Gabriela Pană Dindelegan (editor), *The Grammar of Romanian*, Oxford: Oxford University Press, 2013 (aprilie).
Vasilescu, 2009 = Andra Vasilescu, ***Cel**: categorie semilexicală*', în vol. *Studii de gramatică. Omagiu doamnei profesoare Valeria Guțu Romalo*, ed. de Rodica Zafiu, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail. Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 265−287.
Vasiliu, Ionescu-Ruxăndoiu, 1986 = Em. Vasiliu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Limba română în secolele al XII-lea – al XV-lea. Fonetică. Fonologie. Gramatică*, Bucureşti, Tipografia Universității din Bucureşti.
Vikner, 1995 = Sten Vikner, *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*, New York / Oxford, Oxford Univesity Press.
Vulpe, 2006 [1963] = Magdalena Vulpe, *Repartiția geografică a construcțiilor cu infinitivul şi cu conjunctivul în limba română*', în vol. *Opera lingvistică*, II, Cluj-Napoca, Editura Clusium, p. 193–226 [publicat inițial în *Fonetică şi dialectologie*, V, 1963, p. 123–155].

IZVOARE

Cantemir, *Istoria* = Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, colecția „Biblioteca pentru toți", Bucureşti, Editura Minerva, 1983.
Coresi, CC_2 = Diaconul Coresi, *Cartea cu învățătură* [1581], publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec, 1914.
Coresi, *Tetraevanghelul* = Diaconul Coresi, *Tetraevanghelul* [1561], ediție de Florica Dimitrescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963.
Costin, *Letopisețul* = Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei dela Aron Vodă încoace*, ediție populară de P. P. Panaitescu, Bucureşti, Editura Regală pentru Ştiință şi Artă, 1944.
CV = *Codicele Voronețean* [1563–1583], ediție critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1981.

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)

DÎR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru; introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.

Istoriia [1690–1710] = *Istoriia Țării Româneşti,* atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino, ediție critică, studiu filologic, studiu lingvistic, glosar şi indice de nume proprii de Otilia Dragomir, Editura Academiei Române, 2006.

Ivireanul, *Didahii* = Antim Ivireanul, *Opere*, ediție critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

Ivireanul, *Predici* = Antim Ivireanul, *Predici,* ediție critică, studiu introductiv şi glosar de Gabriel Ştrempel, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1962.

Letopiseţul Cantacuzinesc = *Letopiseţul Cantacuzinesc* [*Istoria Țării Rumâneşti de când au descălescat pravoslanicii creştini*], în *Cronicarii munteni*, ediție de Al. Piru, Bucureşti, Editura Tineretului, 1964.

Neculce, *Letopiseţul* = Ion Neculce, *Letopiseţul Țării Moldovei* şi *O samă de cuvinte,* text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1959.

PO = *Palia de la Orăştie* [1581−1582], text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Al. Gafton, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2005.

R. Greceanu = R. Greceanu, *Cronica*, în *Cronicarii munteni*, ediție de Al. Piru, Bucureşti, Editura Tineretului, 1964.

R. Popescu = R. Popescu, *Letopiseţul Bălenilor*, în *Cronicarii munteni*, ediție de Al. Piru, Bucureşti, Editura Tineretului, 1964.

Ureche, *Letopiseţul* = Grigore Ureche, *Letopiseţul Țării Moldovei*, ediție de P.P. Panaitescu, Bucureşti, ESPLA, 1955.

A NOTE IN COMPARATIVE SYNTAX: THE DEFINITENESS PARAMETER IN THE SYNTAX OF ROMANIAN NOUN PHRASES

(Abstract)

Building on previous work on parameterisation in the minimalist framework and on Gabi Danon's (2010) insight that there exists a *definiteness parameter*, we claim that this parameter manifests itself in the syntax of the Romanian DP. We discuss several structures which show that the definiteness feature is active for Agree (definiteness agreements; the genitive marker *al*), and we employ data from the history of Romanian to show that the definite article is projected as a suffix on the noun. At the same time, we establish the position of the definiteness parameter in the hierarchical model built by Ian Roberts (2012a, 2012b) (i.e. it is a mesoparameter), and argue that the data analysed here can be taken as evidence for the validity of the *Borer–Chomsky Conjecture*.

Cuvinte-cheie: sintaxă comparată, parametrul [+ definit], acord în definitudine, Ipoteza Borer–Chomsky.

Keywords: comparative syntax, definiteness parameter, definiteness agreement, Borer–Chomsky Conjecture.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
Bucureşti, Strada Edgar Quinet nr. 5–7
nicolae_bibi@yahoo.com

BDD-A454 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:29 UTC)